

Roman Bogacz

Polsko-słowackie powiązania językowe w Kamedulskim przekładzie Biblii na język słowacki

Tłumaczenia Biblii na języki narodowe w XVI i XVII wieku nie były przypadkowe. Prekursorami w tych przekładach okazali się reformatorzy kościoła, przede wszystkim M. Luter i J. Kalwin oraz ich naśladowcy. Powołując się na fundamentalne zasady: *Sola Fides*, *Sola Gratia* i *Sola Scriptura*, których przestrzeganie jest wystarczającą drogą do zbawienia, postanowili oni dokonać przekładu Pisma Świętego na języki narodowe z języków oryginalnych, aby w ten sposób mieć łatwiejszy dostęp do Biblii. Sam M. Luter dokonał doskonałego przekładu Pisma Świętego na język niemiecki, a za nim poszli inni. W ten sposób zaczęto głosić, że protestanci mają czystsza formę chrześcijaństwa¹. Na Lutrze wzorowali się między innymi Bracia czescy, którzy dokonali protestanckiego przekładu Biblii na język czeski zwany *Biblią kralicką* (1579-1593). Katolicy w Czechach aż do XIX wieku posługiwali się Biblią św. Wacława (1677-1715). Przekłady czeskie stały się podstawą do tłumaczeń Biblii na inne języki słowiańskie. Być może Kamedulski przekład Pisma Świętego, nad którym się pochylamy w niniejszym artykule jest również wzorowany na tych przekładach. Jednak zostały przeprowadzone pewne analizy porównawcze pomiędzy dwoma przekładami Biblii na język polski: protestanckim przekładem, zwanym Biblią Gdańską z roku 1632, oraz katolickim przekładem Biblii Wujka z 1599 a Kamedulskim przekładem Biblii na język słowacki z roku, które w niniejszym artykule zostaną zaprezentowane. Celem tej pracy jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie dotyczące źródeł Kamedulskiego przekładu. Jak też postawienie tezy dotyczącej polskich wpływów na ten przekład Pisma Świętego wynikający choćby z tego względu, że kameduli słowacy posiadali swój Erem w Czerwonym Klasztorze położonym tuż przy granicy z Polską. W tym celu warto najpierw spojrzeć na szerszą perspektywę powiązań historyczno-kulturowych między Polską a Słowacją.

Polsko-słowackie związki historyczno-kulturowe²

Pragnąc odpowiedzieć na pytanie dotyczące ewentualnych polskich wpływów językowych na kamedulskie tłumaczenie Pisma Świętego na język słowacki, trzeba sięgnąć

¹ Porov. FRANKOWSKI, J.: *Słowo wstępne autora transkrypcji*, w: *Biblia w przekładzie księdza Jakuba Wujka z 1599 r.*, Warszawa 1998, s. XVII.

² Szerzej na temat tych związków napisał: HOMZA, M.: *Początki związków polsko-słowackich*, w: WYROZUMSKI, J. (red.): *Związki kulturalne polsko-słowackie w dziejach*, Kraków 1995, s. 17-38.

myślą w znacznie starsze dzieje ludów słowiańskich i zobaczyć ich wzajemne powiązania kulturowe na przestrzeni ich dziejów. Na ziemi obecnie zajmowane przez Polaków i Słowaków, Słowianie przybyli już w V-VI wieku. Według danych archeologicznych pochodzących z terenów Małopolski, najstarsza faza kultury słowiańskiej pojawiła się na tych terenach w połowie V w.³ Powszechnie przyjmowana jest teza, że ten sam lud, który osiedlił się w Małopolsce, przedostał się przez przełęcz karpackie na tereny dzisiejszej Słowacji i tam się osiedlił. Trudno jest dzisiaj coś więcej napisać na temat kultury tych ludów z powodu małej ilości dostępnych materiałów archeologicznych. Lud ten archeolodzy określają mianem Sklawinów⁴. Dalszy rozwój kontaktów między osiadłymi plemionami był spowodowany wymianą handlową. Być może znaczną rolę odegrały huty żelaza które w VIII i IX wieku rozwinęły się w okolicach współczesnej Nowej Wsi Spiskiej.⁵

Przez tereny zamieszkiwane przez Słowian, dolinami Dunaju i Popradu, przechodziły ważne szlaki handlowe. Łączyły one Bałkany z Bałtykiem, ale też krzyżował się z tym szlakiem inny szlak handlowy łączący Niemcy z Rusią. Na szlaku łączącym Bałkany z Bałtykiem ważną rolę odgrywały dwa grody: Naszacowice i Spišskie Tomášovice. Przede wszystkim kupcy mogli schronić się w tych grodach. Być może musieli też składać za tę ochronę jakieś opłaty.

Wędrowki ludów zagrażających odrębnie żyjącym osadom, w tym napływ wojowniczych Awarów, przyczynił się zapewne to szybkiej integracji i utworzenia z północnej strony Karpat państwa Wiślan, a z południowej strony utworzyła się wspólnota plemienna na Spiszu. Pierwsze świadectwa pisane dotyczące tworzących się państwowości słowiańskich pochodzą z IX i X wieku. Na temat państwa Wiślan oraz narodów ościennych można znaleźć informacje dziełach *Geografa Bawarskiego* oraz z *Żywota św. Metodego*⁶. Kontakty między plemionami polegały wówczas przede wszystkim na handlu wymiennym. Drugi obszar wpływów to rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa z Księstwa wielkomorawskiego do państwa Wiślan na skutek misji Cyryla i Metodego. Do szerzenia chrześcijaństwa wśród Wiślan przyczynił się najprawdopodobniej benedyktyn Wiching, który ewangelizował te tereny z polecenia księcia Świętopełka.⁷

³ Porov. PARCZEWSKI, M.: *Najstarsza faza kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce*, Kraków 1988, s. 53.

⁴ Porov. Tamże, s. 117.

⁵ BIALEKOVÁ, D.: *Stav remeselnej výroby na Slovensku v 9.-11 storočí*, w: *O počiatkoch slovenských dejín (zborník materiálov)*, Bratislava 1965, s. 82-83.

⁶ Bardzo interesujące opracowanie tych źródeł znajduje się w pracy zbiorowej pod redakcją LABUDA, G.: *Studia nad początkami państwa polskiego*, Poznań 1988, analiza tych źródeł: s. 563.

⁷ Porov. WIDAJEWICZ, J.: *Państwo Wiślan*, Kraków 1947, s. 47.

Wydaje się, że ewangelizacja słowian, w tym także państwo Wiślan i Polan, swoje początki odnajduje w Państwie Wielkomorawskim, a później to centrum mogło się przenieść na tereny dzisiejszego Spisza. M. Homza doszukuje się w zamierzchłej przeszłości klasztoru w Górach Żelaznych, który znajduje się nieopodal Spiskiej Kapituły. Powołując się na opis męczeństwa św. Wojciecha M. Homza zauważa, że ten misjonarz w czasie wyprawy misyjnej założył pewien klasztor i umieścił w nim jako opata brata Astaryka⁸. Klasztor ten mógł być bazą wypadową dla misjonarzy ewangelizujących Słowian pod kierunkiem św. Wojciecha. Historyk Jan Długosz w *Kronikach* zapisał, że pierwszym miastem na terenach polski, odwiedzonych przez Wojciecha, był Kraków⁹.

Wpływy polski na tereny dzisiejszej Słowacji szczególnie mocno rozwinęły się za czasów Bolesława Chrobrego. W roku 1004 w Ostrzychomiu doszło do spotkania króla Polski z królem Węgier Stefanem I. Na tym spotkaniu ustalono, że granica pomiędzy obu państwami będzie się opierać o Dunaj, Jagier (Eger), Cisę i Toplę¹⁰. Skoro tereny te przez około dwa wieki były podległe królom Polski, wobec tego zrozumiałe są wielorakie wpływy z tego wynikające, także znaczne wpływy w kształtowaniu się języka.

Podporządkowanie terenów Słowackich królestwu polskiemu pociągnęło za sobą rozliczne skutki. Wśród nich było rozszerzenia się klasztorów działających w Polsce na tereny słowackie. Bożogrobcy z Miechowa założyli klasztor w Chmielowie w 1200 r., a stamtąd rozprzestrzenili się na okoliczne tereny. Cystersi przybyli do Bardejowa, w Wielkim Szaryszu osiedlili się augustianie, karmelici założyli klasztor w Preszowie¹¹. Wszystkie te wydarzenia miały znaczne wpływy na przenikanie się kultur, na tworzenie się języka, a także na kształtowanie wzajemnych więzi między ludźmi zamieszkującymi zarówno tereny Polski jak i Słowacji.

Biblia Kamedulska a wcześniejsze polskie tłumaczenia

Autor niniejszego artykułu postawił sobie pytanie: czy da się odnaleźć jakieś podobieństwa pomiędzy polskimi tłumaczeniami a przekładem kamedulskim. W tym celu zrobił badania porównawcze dotyczące przede wszystkim Listu do Hebrajczyków. Do badań została wybrana księga która w oryginale jest napisana w pięknym greckim języku. Treść tej księgi jest najbardziej dojrzała teologicznie. Ukazuje całościowo ujętą misję Syna Bożego –

⁸ Porov. HAMZA, M.: *Początki związków polsko-słowackich*, dz. cyt., s. 35-36.

⁹ DŁUGOSZ, J.: *Roczniki czyli kroniki sławnego Królestwa Polskiego 1–2*, Warszawa 1961, s. 285.

¹⁰ Porov. ULIČNÝ, F.: *Polskie wpływy na Słowacji w średniowieczu*, w: J. Wyrozumski (red.), *Związki kulturalne polsko-słowackie w dziejach*, Kraków 1995, s. 39.

¹¹ Porov. ULIČNÝ, F.: *Polskie wpływy*, dz. cyt., s. 44.

Jezusa Chrystusa. Księga ta zawiera aż 132 hapaks legomena, to znaczy terminy, które nie zostały użyte w całym Nowym Testamencie, za wyjątkiem *Listu do Hebrajczyków*, a w nim samym występują tylko jeden raz. Niektóre z nich nie znajdziemy też w całej greckiej wersji Starego Testamentu (nie zostały użyte w Septuagincie). Terminy te są szczególnie trudne do przetłumaczenia. Warto więc porównywać takie właśnie teksty, w których tłumacze nawet dla sprawdzenia poprawności swojego przekładu sięgają do znanych im tekstów, celem dokonania porównania swojego dzieła i sprawdzenia jego poprawności.

Najstarszym polskim przekładem całego Pisma Świętego jest Biblia Leopoldy z 1561 r. Tłumaczenia dokonał ks. Jan Nycz ze Lwowa na polecenie rodziny Szarffenbergów. W tłumaczeniu tym można dostrzec ogromne trudności autora z zapisaniem pewnych zgłosek, celem oddania właściwej mowy polskiej. Na przykład zgłoskę „ń” tłumacz zapisywał „ng”. W tekście jest bardzo wiele latynizmów, czyli łacińskich zapożyczeń. Porównanie kilku wersetów, ukazało, że to tłumaczenie znacznie różni się od przekładu kamedulskiego, dlatego trudno nawet doszukiwać się jakichkolwiek podobieństw obu przekładów. Dla porównania zaprezentujemy kilka wersetów z tego tłumaczenia zaczerpniętych z *Listu do Hebrajczyków*.

Biblia Leopoldy 1561 rok:

Cap. I

1. *Rozlicznie y rozmaitemi sposobi mowiwszy przed tym Bóg do oyców przez proroki*
2. *na osthátek tych oto dni mowił do nas przez Syna, którego postanowił dziedzicem wszystkich rzeczy, przez którego, przez którego sprawił theż y wieki.*
3. *kthory będąc iasność albo lśnienie chwały y krthaltisności iego y noszac wszystko słowem mocy swoiey oczyszczenie grzechów czyniąc, siedzi na prawicy maiesthatu na wysokości:*
4. *thym leszym nad angioły uczynion im rozniejsze imię nad nie dziedzicznie otrzymał*

Przekład kamedulski:

Kapitola I.

1. *Kdyż wšelijako a z mnohýma spúsobí Bůh nekdy mlúwil ocom skrze prorokú: najposlednějšěj*
2. *za týchto dniw mlúwil nám skrze Syna swého, kterého ustanowił za Ďediča všeckých wěc, skrze kterého učinil y wěky.*
3. *Který poñewádž jest blésk sláwi a obraz podstati jeho a udržuje všecky wěci słowem mocnosti swej, kdiž očistil hríchi, sedi na prawicy welebnósti na wysostách.*
4. *Tak mnoho wzacnějšy nad anjelú učíñen jest, jak mnoho wywyšeñejšé méno nad nych obdržal.*

Jak widać powyższe dwa tłumaczenia niewiele mają ze sobą wspólnego. Można jedynie zauważyć ciekawe podobieństwo językowe w słowie „anioł”. W języku staropolskim tłumacz

ze Lwowa zapisał ten termin jako „*angiol*” natomiast w tekście kamedulskim ten sam termin został zapisany jako: „*anjel*”. W oparciu o tego typu terminy można obserwować wyodrębnianie się różnic językowych.

Nieco wcześniej bo w roku 1453 ukazało się tłumaczenie zwane Biblią Królowej Zofii, żony króla Polski – Jagiełły. Przekład ten był dokonywany z Wulgaty w oparciu o wcześniejsze czeskie tłumaczenie Pisma Świętego. Do czasów II wojny światowej zachowało się 185 kart tej Biblii z tekstem Starego Testamentu, Od początku do księgi Estery. Później udało się jeszcze znaleźć kilka kart ze Starego Testamentu. Dziś powszechnie się przyjmuje, że w tym tłumaczeniu zdołano jedynie dokonać przekładu Ksiąg Pierwszego Zakonu, natomiast nie przetłumaczono Nowego Testamentu, dlatego też nie uznaje się tego tłumaczenia jako dzieła całościowego. Ponieważ zabrakło w tym tłumaczeniu Nowego Testamentu, wobec tego, celem dokonania analizy porównawczej, należało poszukiwać późniejszych przekładów.

W roku 1563 ukazało się kalwińskie tłumaczenie Pisma Świętego z języków oryginalnych na język polski. Tłumaczenie zlecił dokonać Mikołaj Radziwiłł. Przekład dedykowano królowi Zygmuntowi Augustowi. Była to pierwsza Biblia w języku polskim, która miała numerowane rozdziały i wersety. W przekładzie tym starano się oddać sens zdań, a nie dbano o dokładny przekład słowo w słowo. Z tego właśnie powodu, przekład ten znacznie różni się od innych tłumaczeń. Także znacznie odstaje od przekładu kamedulskiego.

W końcu trzeba kilka zdań napisać na temat dwóch polskich przekładów, które wydają się być najbliższe przekładowi kamedulskiemu. Przekład kamedulski datowany jest na pierwszą połowę XVIII wieku¹². Do analizy porównawczej został użyty przekład ks. Jakuba Wujka (1599) oraz Biblia Gdańska (1632).

Ks. Jan Jakub Wujek (1541-1597) urodził się w Wągrowcu w woj. poznańskim. Najpierw uczęszczał do szkoły prowadzonej przez cystersów w jego rodzinnym mieście. Następnie udał się na Śląsk, aby dalej kontynuować naukę, po czym przyjechał do Krakowa i tu zdobył gruntowne wykształcenie humanistyczne. Wreszcie biskup Jakub Uchański wysłał go do Wiednia, gdzie nie tylko pełnił obowiązki opiekuna bratanków biskupa, ale też odbył studia filozoficzne i uzyskał z nich stopień magistra. W Wiedniu zapoznał się z zakonem Jezuitów i postanowił do nich wstąpić. W tym celu udał się do Rzymu, gdzie odbył nowicjat i rozpoczął studia teologiczne, które ukończył w Polsce. Na kapłana został wyświęcony w 1568 r. Pod koniec swego życia postanowił całkowicie poświęcić się tłumaczeniu Pisma Świętego

¹² Uzasadnienie datowania i prezentacja tego przekładu: TYROL, A.: *Kamedulský preklad Swätého pisma do slovenčiny*, w: JELONEK, T. (red.): *Biblia w kulturze świata. Inkulturacja Biblii*, Kraków 2007, s. 119-130.

na język polski. Na temat swojej pracy bardzo interesująco napisał sam autor: „Przełożenie to było potrzebne, aby też katolicy mieli przekład Biblii pilniej uczyniony i nie z samego łacińskiego, ale też z dokładaniem się greckiego i żydowskiego tekstu przełożony, który by i własnością i gładkością polskiej mowy z każdym przeszłym zrównał, i prawdą a szczyrością wykładu miejsc trudniejszych, a zwłaszcza od heretyków sfalszowanych pokazywał i prawdziwe ich rozumienie z Pisma i z Doktorów katolickich podawał, a katolicką wiarę naprzeciw wykrętom kacerskim z samych Pisma św. źródeł utwierdzał”¹³. Ze słów samego ks. J. Wujka wynika, że nie jest to tylko zwyczajny przekład Pisma Świętego z Vulgaty, czyli łacińskiej wersji Biblii, ale chcąc stawić czoła protestanckim przekładom sięga on do języków oryginalnych Pisma Świętego i tłumaczy w taki sposób, aby tekst był dla czytelnika zrozumiały.

Drugie tłumaczenie użyte do analizy pochodzi z Biblii Gdańskiej 1632 r. Jest to przekład zlecony przez zbory luterzańskie Danielowi Mikołajewskiemu. Przekładu dokonał z języków oryginalnych. Pracował w latach 1604-1632. Starał się być jak najwierniejszy językom oryginalnym. Trzeba przyznać, że jest to najlepszy polski przekład z tamtego okresu z punktu widzenia filologii. Dla polskich luteranów ta biblia miała takie samo znaczenie, jak Biblia w tłumaczeniu Jakuba Wujka dla katolików.

Porównując teksty tych trzech przekładów: Biblii Wujka, Biblii Gdańskiej i Biblii Kamedulskiej trzeba stwierdzić, że podobieństwo jest w nich uderzające. Można znaleźć fragmenty tekstów, które w polskich przekładach są identyczne a w tekście słowackim zupełnie podobne. Na przykład:

Hbr 1, 5

Biblia Wujka (dalej BW):

5. Bo któremóż kiedy z Aniołów rzekł: *Synem moim jesteś ty, jam ciebie dziś urodził?* i zasię: *Ja mu będę Ojcem, a on mnie będzie Synem?*

Biblia Gdańska (dalej BG):

5. Albowiem któremuż kiedy z Aniołów rzekł: Tyś jest syn mój, jam cię dziś spłodził? I zasię: Ja mu będę ojcem, a on mnie będzie synem?

Biblia Kamedulska (dalej BK):

5. Nebo kterému ňekdy z anjelůw powed'el: Ty sy Syn můj, já sem dnes teba splodil? A zase: já budem jemu za Otca a on mñe bude za Syna?

¹³ *Nowy Testament* w przekładzie Ks. Dr Jakuba Wujka T.J. z roku 1593. Wstępem i uwagami poprzedził ks. dr Władysław Smereka, Kraków 1966, s. LII, cyt. za.: GIEPARDA, E.: *Jan Jakub Wujek „Nowego Testamentu” wierny i szczyry tłumacz*, w: KAMIŃSKA, M. (red.): *Jan Jakub Wujek. Tłumacz Biblii na język polski. W czterechsetną rocznicę wydania Nowego Testamentu 1593-1993*, Łódź 1994, s. 123.

W przytoczonym przykładzie trzeci człon wersetu w polskich przekładach jest identyczny. Pierwszy człon też w znacznej części się pokrywa. Natomiast tekst słowacki jest bardzo bliski tłumaczeniu polskiemu. Można powiedzieć, że jest to ten sam tekst tylko z zastosowaniem retuszu językowego.

Innym ciekawym przykładem jest werset Hbr 4, 9. Ponieważ tłumaczenia katolickie były przygotowywane w oparciu o Vulgatę, a tłumaczenia protestanckie były robione z tekstu greckiego dlatego warto dla porównania dodać źródła z których tłumacze korzystają.

Vulgata:

itaque relinquitur sabbatismus populo Dei

Tekst grecki:

α;ρα αvπολει,petai sabbatismo.j tw/| law/| tou/ qeou/Å

BW: A tak zostawa sobotowanie ludowi Bożemu.

BG: A tak zostaje jeszcze odpocznienie ludowi Bożemu.

BK: Protoż zanechává sa odpočinek lidu Božimu.

W tym wersecie (Hbr 4, 9) Tłumaczenie ks. J. Wujka jest najbliższe oryginałowi. Warto przy tym zaznaczyć, że przeżywanie szabatu w Izraelu to nie jest tylko odpoczynek. Przede wszystkim jest to radość ze zjednoczenia z Bogiem. Dlatego Wujek przetłumaczył to tworząc neologizm „sobotowanie”, to znaczy przeżywanie dnia Pańskiego we wszystkich jego wymiarach: zjednoczenia z Bogiem, modlitwy, radości i odpoczynku. Natomiast można zauważyć, że w tym wypadku zarówno Biblia Gdańska jak i tekst Kamedulski się pokrywają.

Są też takie wersety, w których tekst Biblii Wujka i tekst kamedulski są bardzo bliskie, podczas gdy Biblia Gdańska znacznie odstępuje od ich tłumaczenia. Najczęściej taka sytuacja ma miejsce wtedy, gdy Vulgata odchodzi nieco od greckiego oryginału. Ponieważ katolickie tłumaczenia czerpią bardziej z Vulgaty, a protestanckie z tekstu greckiego. Z taką sytuacją mamy do czynienia w Hbr 4, 2.

Vulgata:

etenim et nobis nuntiatum est quemadmodum et illis sed non profuit illis sermo auditus non admixtis fidei ex his quae audierunt

tekst grecki:

kai. ga,r evsmen euvhggelisme,noi kaqa,per kavkei/noi\ avllv ouv
wvfe,lhsen o` lo,goj th/j avkoh/j evkei,nouj mh. sugkekerasme,nouj th/
pi,stei toi/j avkou,sasin

BW: Albowiem i nam opowiedziano jest jako i onym: ale nie pomogła onym mowa słuchania, nie przymieszana do wiary tego co słyszeli.

BG: Albowiem i nam zwiastowana jest Ewangelija jako i onym; ale im nie pomogło słowo, które słyszeli, przeto iż nie było związane z wiarą tych, którzy słyszeli.

BK: Nebo y nám sa zvěstovalo jako y jym. Ale jym neosožila reč slyšaná nepripojená wiri s tych reč, které slyšali.

Ponieważ św. Hieronim greckie: euvhggelisme,noi przełożył jako: nuntiatum dlatego w katolickich tłumaczeniach z Vulgaty Wujek przetłumaczył przez: „opowiedziano” a w tekście kamedulskim przez: „zvēstovalo”. Poza tym tekst protestancki w końcowej frazie wersu tłumaczy bardziej podmiotowo, natomiast teksty katolickie bardziej przedmiotowo.

Również bardzo wyraźne powiązania można zobaczyć w szczególnie trudnych wersach Hbr 4, 12-13. W tym fragmencie aż siedem terminów to hapaks legomena. Tłumaczenie ich jest bardzo zbliżone we wszystkich trzech wersjach.

BW: 12. Bo żywa jest mowa Boża i skuteczna, i przeraźliwsza niżeli wszelaki miecz po obu stronach ostry, i przenikająca aż do rozdzielenia dusze i ducha, stawów też i szpiku, rozeznawająca myśli i przedsięwzięcia serdeczne.

13. A nie masz żadnego stworzenia niewidzialnego przed oblicznością jego, lecz wszystkie rzeczy obnażone są i odkryte oczom jego, do którego nam mowa.

BG: 12. Boć żywe jest słowo Boże i skuteczne, i przeraźliwsze nad wszelki miecz po obu stronach ostry, i przenikające aż do rozdzielenia i duszy, i ducha, i stawów, i szpików, i rozeznawające myśli i zdania serdeczne.

13. A nie masz żadnego stworzenia, które by nie było jawne przed obliczem jego; owszem wszystkie rzeczy obnażone są i odkryte oczom tego, o którym mówimy.

BK: 12. Nebo živá jest tá reč Boží a mocná y prenikavejšá od každého meča z obúch strán ostrého, a která dosahuje až do rozděleňá žiwota y duši, do spojkuw také, y mozguw a která rozeznává myšleni y umysel srdca.

13. A neni žádné stworeni pred oblyčajem jeho newyditelné, ale všecy věci obnážené a odkryté su očám jeho, kterému máme mluvit.

Interesujący jest werset Hbr 6, 9

BW: 9. Ale tuszymy sobie o was coś lepszego, najmilejszy, i zbawienia bliższego, chociaż tak mówimy.

BG: 9. A wszakże, najmilszi! pewniśmy o was coś lepszego i zbawienia bliższego, chociaż tak mówimy.

BK: 9. Ale uffáme s wás najmilejšy o lepšych a bližšych věcáh k spaseňú, ačkol tak mlúwime.

Werset ten jest bardzo podobnie przetłumaczony we wszystkich trzech wersjach, ale uderza słowo z Biblii Wójka: „najmilejszy” które zupełnie tak samo brzmi w tekście kamedulskim: „najmilejšy”. Czy to jest tylko podobieństwo językowe, czy też takie podobieństwo zarówno co do terminu, jak i formy nie jest jakimś argumentem za zależnością przekładu kamedulskiego od Biblii Wujkowej.

Podsumowanie

Poniżej załączony aneks zawiera sześć rozdziałów *Listu do Hebrajczyków*. Trudno jest wykazać wszystkie podobieństwa zachodzące pomiędzy trzema porównywanymi tekstami. Można powiedzieć, że są to znaczne podobieństwa. Są wersety które w Kamedulskim tłumaczeniu nieco odbiegają od polskich wersji. Ale jak wynika z całego zestawienia niemal w każdym zdaniu znajdziemy podobieństwa terminologiczne, czy też podobieństwa składniowe. Czasem tekst kamedulski jest bliższy wersji Biblii Wujka, czasem Biblii Gdańskiej, a najczęściej jest podobny do jednego i drugiego. Warto zauważyć, że najbliższe sobie są te fragmenty, które stanowią cytaty ze Starego Testamentu.

Czy te podobieństwa świadczą o jakiejś zależności Biblii Kamedulskiej od bliskich jej polskich odpowiedników? Czy autor dokonując tłumaczenia na język słowacki miał przed sobą obie wersje tekstu polskiego? Na te pytania nie da się jednoznacznie odpowiedzieć. Podobieństwa mogą wynikać z wielu przyczyn. Najpierw mogą być wynikiem bliskości języka polskiego i słowackiego. Ponieważ Biblia Wujkowa i Biblia Kamedulska są przekładem Vulgaty, to przy podobieństwie obu języków może tak się złożyć, że te związki będą bardzo bliskie, nawet jeśli tłumacz nie opierał się na tekście polskim.

Istnieje też inna jeszcze możliwość, a mianowicie u źródeł wszystkich trzech wersji mogła być jeszcze jedna wspólna wersja Pisma Świętego. Zresztą niektórzy językoznawcy wskazują, że u źródeł słowiańskich tłumaczeń stało wcześniejsze czeskie tłumaczenie Biblii pochodzące z lat 1579-1594. Jednak wydaje się, że tłumaczenie to nie mogło odegrać większej roli w przekładzie Ks. J. Wujka, który dokładnie w tym samym czasie dokonywał przekładu na język polski.

R. Bura uważa, że Biblia kralicka odegrała ogromną rolę na życiu duchowym Słowaków¹⁴, podobnie jak Biblia Jakuba Wujka wśród Polaków. Czy zatem tłumaczenie kamedulskie nie czerpie z tamtej czeskiej wersji językowej? Podobnych pytań nasuwa się wiele. Niestety nie sposób na nie odpowiedzieć jednoznacznie. Rozstrzygnięcie kwestii trzeba

¹⁴ BURA, R.: *Frazeologia w górnołużyckiej Biblii z roku 1728 na tle porównawczym czesko-polskim*, „Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis 124 (2007), s. 41-42.

zapewne pozostawić lingwistom, którzy zechcieli by zająć się analizą porównawczą tych przekładów z punktu widzenia historii i rozwoju języków słowiańskich.

Kamedulsky preklad okolo 1750 r.

Kapitola I.

1. Když všelijako a z mnohýmá spúsobi Bůh nekdy mlúvil otcóm skrze prorokú: najposlednějšěj
2. za týchto dnúv mlúvil nám skrze Syna swého, kterého ustanovil za Ďediča všeckých věc, skrze kterého učinil y věky.
3. Který poňewáďž jest blésk sláwi a obraz podstati jeho a udržuje všecky věci slowem mocnosti swej, kdiž očistil hríchi, sedi na prawici welebností na wysosťách.
4. Tak mnoho wzacnějšy nad anjelú učinen jest, jak mnoho wywýšeňjšé méno nad nych obdržal.
5. Nebo kterému ňekdy z anjelúv poweďel: Ty sy Syn můj, já sem dnes teba splodil? A zase: já budem jemu za Otca a on mñe bude za Syna?
6. A kdiž zase wewáďzá i prvorozeneho na swět zémsky, powidá: A nech se jemu klaňajú všetcy anjelé Boží.
7. I anjelom syce powidá: Ktery čini z swych anjelúv duchú a z swych služebníkúv plameň ohniwy.
8. Ale Synu powidá: Stolica twá Bože na věky wékúv, prute prawosti, prute Králowstvá twého.
9. Milowal si sprawedlnost a ňenáwidel si nepráwost, proto pomazal teba Bože, Bůh tvúj olejem poťešěňá, nad spolútowaryšú twych.
10. A: Ty Pane na počátku zem sy založil: a práca ruk twych su nebesa.
11. Ony se pominú, ale ty zostaneš, a všecky jako odew se zwetchajú.
12. I jako od'eni premeniš jych i premeňowat sa budú. Ale ty ten sám jednaky sy, a roki twé neprestanú.
13. A kterému z anjelúv poweďel ňekdy: Sed' naprawici méj, dokawaď nepoložim nepriatelú twych za podnoži noh twych?
14. Čily všecy nejsú posluhovači Boží? K službě poslány pre tych, ktery đedictwi prijmu spaseňá?

Biblia Gdańska 1632

1. Częstoć i wieloma sposobami mawiał niekiedy Bóg ojcom przez proroków;
2. W te dni ostateczne mówił nam przez Syna swego, którego postanowił dziedzicem wszystkich rzeczy, przez którego i wieki uczynił.
3. Który będąc jasnością chwały i wyrażeniem istności jego, i zatrzymując wszystkie rzeczy słowem mocy swojej, oczyszczenie grzechów naszych przez samego siebie uczyniwszy, usiadł na prawicy majestatu na wysokościach,
4. Tem się zacniejszym stawszy nad Anioły, czem zacniejsze nad nie odziedziczył imię.
5. Albowiem któremuż kiedy z Aniołów rzekł: Tyś jest syn mój, jam cię dziś spłodził? I zasię: Jam będę ojcem, a on mnie będzie synem?
6. A zasię, gdy wprowadza pierworodnego na okrąg świata, mówi: A niech się mu kłaniają wszyscy Aniołowie Boży.
7. A zasię o Aniołach mówi: Który Anioły swoje czyni duchami, a sługi swoje płomieniem ognistym.
8. Ale do Syna mówi: Stolica twoja, o Boże! na wieki wieków; laska sprawiedliwości jest laska królestwa twego.
9. Umiłowałeś sprawiedliwość, a nienawidziłeś nieprawości; przetoż pomazał cię, o Boże! Bóg twój olejkim wesela nad uczestników twoich.
10. I tyś, Panie! na początku ugruntował ziemię, a niebiosą są dziełem rąk twoich.
11. Oneć pominą, ale ty zostajesz; a wszystkie jako szata zwiotszeją.
12. A jako odzienie zwiniesz je i będą odmienione; ale ty tenżeś jest, a lata twoje nie ustaną.
13. A do któregoż kiedy z Aniołów rzekł: Siadź po prawicy mojej, dokąd nie położę nieprzyjaciół twoich podnóżkiem nóg twoich?

Biblia Jakuba Wujka 1599

Rozdział I

1. Rozmaicie i wielą sposobów mówiwszy dawno Bóg ojcom przez proroki
2. na ostatek tych dni mówił do nas przez Syna: którego postanowił dziedzicem wszytkiego, przez którego uczynił wieki;
3. który, gdyz jest jasnością chwały i wyrażeniem istności jego, a nosząc wszystko słowem mocy swej, sprawiwszy oczyszczenie grzechów, siedzi na prawicy Majestatu na wysokościach.
4. tym zacniejszym zostawszy nad Anjoły, im osobliwsze nad nie imię odziedziczył.
5. Bo któremóż kiedy z Anjołów rzekł: *Synem moim jesteś ty, jam ciebie dziś urodził?* i zasię: *Ja mu będę Ojcem, a on mnie będzie Synem?*
6. A gdy zasię wprowadza pierworodnego na okrąg ziemię, mówi: *A niech się mu kłaniają wszyscy Anjołowie Boży.*
7. A do Anjołów ci mówi: *Który czyni Anjołami swymi duchy, a sługami swymi płomień ognia.*
8. A do Syna: *Stolica twoja, Boże, na wiek wieków, laska prawości laska Królestwa twego.*
9. *Umiłowałeś sprawiedliwość, a nienawiedziałeś nieprawość, dlategoż pomazał cię, Boże, Bóg twój, olejkim radości nad uczestniki twoje.*
10. I: *Tyś, Panie na początku ugruntował ziemię, a dzieła rąk twoich są niebiosą.*
11. *One poginą, a ty trwać będziesz, a wszytki jako szata zwiotszeją,*
12. *a jako odzienie zmienisz je i odmienią się, ale ty tenżeś jest i lata twoje nie ustaną.*
13. A do któregoż kiedy z Anjołów rzekł: *Siedź po prawicy mojej, aż położę nieprzyjacioły twoje podnóżkiem nóg twoich?*
14. Izali wszyscy nie są duchowie usługujący, na posługę posłani dla

Kapitola II

1. Proto dokonalejšej mosyme my zachowawati ty wěci, které sme přijali, žebysme asnad newypadli.
2. Nebo kdy ta reč, která skrze anjelu poweďená jest, zstala pewná, y každé prestúpeni a neposlušnost wzala sprawedliwu odplatu zaplati.

3. Jako my ujdeme trestáni budemely zanedbawat tak weliké spaseni? Které kdiž se bylo začalo rozpovidati skrze Pána od tych, který slyšali na nás potvrzené jest.
4. Kdiž se osvěďčil a Bůh znamením a zázraki a ze všelijakyma moci y z rozdáváním Ducha Swatého, podľe wúli swěj.
5. Nebo Bůh nepoddal anjelom budúcy swět zěmsky, o kterém mluwime.

6. Ale zwěďel na ňekterém miste ňekdo, který powěďel: Co jest čłowěk, že pamatáš naňho, aneb syn čłowěka, že ho nawštíwuješ?

7. Umenšil sy ho maloméňej od anjelúw. Sláwu a z uctywostú korunował sy ho, a ustanowil sy ho nad prácu ruk twych.

8. Wšecky wěci poddal sy pod nohi jeho. Nebo proto, že wšecky wěci mu poddal nic nezanechal coby mu nepoddal. Ale wčil ješťe newidime aby mu wšecky wěci poddané byli.

9. Ale toho, který malomeněj nežli anjelé umeňšen jest, widime Ježiša pre protřpeni smrti sláwu a z uctiwostú korunowaného, aby z milosti Boži, za wšeckych okusyl y smrt.

10. Nebo prislušalo tému, pre kterého su wšecky wěci a skrze kterého su wšecky wěci, který mnohych synú k sláwě měl přiwěsti, aby začátek jejich spaseňá skrze umučeni dokonál.

11. Nebo tén, který poswěcuje, y ty, který sa poswěcuju z jednoho začatela wšecy su. Pre kteru přičinu nezahaňbuje sa ménowati jich bratri, kdiž powidá:

14. Izali wszycy nie są duchami usługujácymi, którzy na posługę bywają posłani dla tych, którzy zbawienie odziedziczyc mają?

Žyd. 2:1-18

1. Przetož musimy tem pilniej przestrzegać tego, cośmy slyszeli, byśmy snać nie przeciekli.

2. Bo ponieważ przez Anioły mówione słowo było pewne, a każde przestępstwo i nieposłuszeństwo wzięło sprawiedliwą zapłatę pomsty:

3. Jakož my ucieczemy, jeźli zaniedbamy tak wielkiego zbawienia, które wzięwszy początek opowiadania przez samego Pana od tych, którzy go slyszeli, nam jest potwierdzone?
4. Którym i Bóg świadectwo wydawał przez znamiona i cuda, i rozliczne mocy, i przez udzielanie Ducha Świętego według woli swojej.

5. Albowiem nie Aniołom poddał świat przyszły, o którym mówimy.

6. A świadczył ktoś na niektórem miejscu, mówiąc: Cóż jest człowiek, iż nań pamiętasz, albo syn człowieczy, iż go nawiedzasz?

7. Na małą chwilę mniejszym uczyniłeś go od Aniołów, chwałą i czcią ukoronowałeś go i postanowiłeś go nad uczynkami rąk twoich,

8. Wszystkoś poddał pod nogi jego. A poddawszy mu wszystko, nic nie zostawił, co by mu poddanego nie było; lecz teraz jeszcze nie widzimy, aby mu wszystko poddane było.

9. Ale tego, który na małą chwilę mniejszym stał się od Aniołów, Jezusa, widzimy przez ucierpienie śmierci chwałą i czcią ukoronowanego, aby z łaski Bożej za wszystkich śmierci skosztował.

10. Albowiem należało na tego, dla którego jest wszystko i przez którego jest wszystko, aby wiele synów do chwały przywodząc wodza zbawienia ich przez ucierpienie doskonałym uczynił.

11. Bo ten, który poświęca i ci, którzy bywają poświęceni, z jednego są wszycy, dla której przyczyny nie wstydy się ich braćmi nazywać,

12. Mówiąc: Opowiem imię twoje

tych, którzy dziedzictwo zbawienia wziąć mają?

Rozdział II

1. Dlatego trzeba nam obficie przestrzegać tego, cośmy slyszeli: byśmy snadź nie przeciekli.

2. Albowiem, jeźli która przez Anioły powiedziana jest mowa, zstala się trwała, a wszelkie przestępstwo i nieposłuszeństwo sprawiedliwą zapłatę nagrodę wzięło,

3. jakož my się wybiegamy, jeźli zaniedbamy tak wielkiego zbawienia? Które gdy się poczęło przepowiadac przez Pana, od tych, którzy slyszeli, na nas potwierdzone jest,

4. gdy Bóg społu poświęcał znamiona i cudami, i rozlicznymi mocami, i rozdawaniem Ducha Świętego według woli swojej.

5. Albowiem nie Aniołom poddał Bóg okrąg ziemie przyszły, o którym mówimy.

6. A świadczył ktoś na niektórym miejscu, mówiąc: Cóż jest człowiek, iż nan pamiętasz, albo syn człowieczy, iż go nawiedzasz?

7. Umniejszyleś go mało co mniej od Aniołów, chwałą i czcią ukoronowałeś go i postanowiłeś go nad dziełem rąk swoich,

8. poddałeś wszystko pod nogi jego. Albowiem w tym, że mu wszystko poddał, niczego nie zostawił jemu nie poddanego. A teraz jeszcze nie widzimy, żeby mu wszystko poddane było.

9. Lecz tego, który mało co niżli Aniołowie umniejszony jest, widzimy Jezusa, dla męki śmierci chwałą i czcią ukoronowanego: aby z łaski Bożej, za wszystkie śmierci skosztował.

10. Albowiem przystało Jemu, dla którego wszystko i przez którego wszystko, który wiele synów do chwały był przywiódł, sprawcę zbawienia ich przez ucierpienie doskonałym uczynić.

11. Bo który poświęca i którzy bywają poświęceni: z jednego wszycy. Dla której przyczyny nie wstydy się braćmi nazywać,

12. mówiąc: *Opowiem imię twoje*

12. Oznamovat budem méno twé bratrom mým, w prostred Cyrkwi chwálit teba budem.

13. A zase: Já budem dúffat w něho. A zase: Hle já y d'eti mé, které my dal Bůh.

14. Protož, že d'eti spolěčnost měli s tělem a s krvu y on sám účastny byl s nyma. Aby skrze smrt skazyl toho, který měl wladárstwi nad smrt'ú, to jest nad d'ablem.

15. A aby wyslobodil tych, který z strachem smrti prez cely život zawázany bywali k službě.

16. Nebo nikdy prirozenost anjelskú neprijal, ale plemeno Abrahámowé prijal.

17. Dokud mosel preze wšecko bratrom sa pripodobňowati aby milosrdnym bywal a wěrný Biskup pred Bohem, žeby milostiwě odpustil hrichi lidské.

18. Nebo w tem, w čem on sám trpel y pokúšán jest, mocny jest, i tym který sa pokúšajú spomoci.

Kapitola III

1. Protož bratré swatý y powolaňá nebeského účastny, pozorujte na Apoštola a Biskupa wyznaňá našeho Ježiša,

2. který wěrný jest temu který ho ustanowil jako y Moyžiš w šeckem domě swém.

3. Nebo wěčšej chwały tento nad Moyžiša hoden jest koliko ten wěčši počestnost má nad domem, který ho wystawil.

4. Nebo každý dům stawa sa od někoho, ale ten, kto wšecky wěci stworil, Bůh jest.

5. Moyžiš syce wěrný byl v celem domě Božim, jakožto služebnik na swědectwi tych wěc, ktere sa měli powidat.

6. Ale Krystus jakožto Syn v domě swém, který dům my sme, jesly dúffani a chwálu uffňá až do konca pewnú pridržujeme.

7. Protož jako powidá Duch Swatý: Dnes uslyšytely hlas jeho,

8. nezatwrd'ujte srdca swé jako pri rozhňewáňú za ohňa pokušeňá na púšti,

9. kde mňa pokúšaly otcowé wašy, skusyli y wideli skutky mé

10. za štyricet rokúw. Preto sem sa hňewal na pokoleni toto y powed'el

braciom moim, w pośrodku zgromadzenia śpiewać ci będę.

13. I zasię: Ja w nim ufać będę; a zasię: Oto ja i dzieci, które mi dał Bóg.

14. Ponieważ tedy dzieci społeczność mają ciała i krwi, i on także stał się ich uczestnikiem, aby przez śmierć zniszczył tego, który miał władzę śmierci, to jest dyjabła,

15. A iżby wyswobodził tych, którzy dla bojaźni śmierci po wszystkim czas żywota podlegli byli niewoli.

16. Bo zaiste nigdzie nie przyjął Aniołów, ale nasienie Abrahamowe przyjął.

17. Skąd miał być we wszystkim podobny braciom, aby był miłosiernym i wiernym najwyższym kapłanem w tem, co się u Boga na ublaganie za grzechy ludzkie dziać miało.

18. Albowiem że sam cierpiał będąc kuszony, może tych, którzy są w pokusach, ratować.

(BG)

Żyd. 3:1-19

1. Przetoż, bracia święci, powołania niebieskiego uczestnicy! obaczcie Apostoła i najwyższego kapłana wyznania naszego, Chrystusa Jezusa,

2. Wiernego temu, który go postanowił, jako i Mojżesz był we wszystkim domu jego.

3. Albowiem tem większej chwały ten nad Mojżesza godzien, im większą cześć ma budownik domu, niżeli sam dom.

4. Bo każdy dom bywa budowany od kogo; ale który wszystkie rzeczy zbudował, Bóg jest.

5. A byłci Mojżesz wiernym we wszystkim domu jego, jako sługa, na świadectwo tego, co potem miało być mówione.

6. Ale Chrystus jako syn nad domem swoim panuje, którego domem my jesteśmy, jeśli tylko tę pewną ufność i tę chwałę nadziei aż do końca stateczną zachowamy.

7. Przetoż jako mówi Duch Święty: Dziś, jeźlibyście głos jego uslyszeli,

8. Nie zatwardzajcież serc waszych, jako w rozdrażnieniu, w dzień onego pokuszenia na puszcy.

braciej mojej, w pośrodku kościoła chwalić cię będę.

13. I zasię: *Ja w nim dufać będę.* I zasię: *Oto ja i dzieci moje, które mi dał Bóg.*

14. Ponieważ tedy dzieci społeczność miały ciała i krwi i on także tychże uczestnikiem był, aby przez śmierć zepsował tego, który miał władzę śmierci, to jest diabła, 15. a iżby wyzwolił te, którzy dla bojaźni śmierci przez wszystkie żywot podlegli byli niewoli.

16. Bo nigdzie Aniołów nie przyjmuje, ale nasienie Abrahamowe przyjmuje.

17. Skąd powinien być we wszystkim być podobny braciej, aby się zstał miłosiernym i wiernym Najwyższym Kapłanem do Boga, aby ublażał za grzechy ludu.

18. Albowiem w czym sam ucierpiał i kuszon był, mocen jest i tym, którzy są kuszeni, dopomóc.

Rozdział III

1. Stąd bracia święci, uczestnicy wezwania niebieskiego, obaczcie Apostoła i Najwyższego Kapłana wyznania naszego, Jezusa,

2. który wiernym jest temu, który go uczynił, jako i Mojżesz we wszystkim domu jego.

3. Albowiem większej chwały ten godny jest miany niżeli Mojżesz, im większą cześć ma niż dom ten, który ji zbudował.

4. Bo każdy dom bywa budowany od kogo, a który wszystko stworzył, Bóg jest.

5. A Mojżesz wprawdzie wiernym był we wszystkim domu jego jako sługa na świadectwo tego, co miało być mówione,

6. ale Chrystus jako Syn w domu swym: który dom my jesteśmy, jeźliże ufność i chwałę nadzieje aż do końca mocną zachowamy.

7. Przeto jako mówi Duch Święty: *Dziś, jeźlibyście głos jego uslyszeli, 8. nie zatwardzajcie serc waszych jako w rozdrażnieniu, wedle dnia kuszenia na puszcy,*

9. *gdzie mię kusili ojcowie waszy: doświadczyli i widzieli sprawy moje 10. przez czterdzieści lat. I dlatego gniewałem się na ten naród*

sem: wždycky blůd'á srdcem, ale ony nepoznali cestí mé,
 11. kterým sem prisahal w hněwu swém, že newendů do odpočinku mého.
 12. Pozor dájte bratré, žeby ásnad nebylo w ňekterém s wás srdco zlé newěri, které by od Boha živého odstupowalo,
 13. ale seba napominajte wéspolek a prez jeden káždy deň dokud sa dñes menuje, aby sa ňekdo snád nezatwrd'owal z oklamáním hricha.
 14. Nebo sme učastnyci zostali Krysta, jesly wšak počátek podstati jeho až do konca pewny zachowáwáme.
 15. Kdiž sa powidá: Dnes uslyšytely hlas jeho, nezatwrd'ujzte srdca swé jakoližto pri tem rozhňewáňú.
 16. Nebo ňektery, který slyšali rozhňewali ho, ale ne wšetcy který byli jišli z Egypta skrze Moyžiša.
 17. Ale na kterych sa hñewal za štyricet rokůw? Zdálíž ne na tych, který zhrešyli, kterych řela popadali na púšti?
 18. A kterým se zaprysahal že newendů do jeho odpočinku kromě tym, který newěrný byli?
 19. Y widime, že nemohli wejsti pre newěru.

Kapitola IV

1. Protož bojme se bratré, žeby ásnad ňekdo sa nedomniwal, že tam nedojde, kdiž nedbá na zaslíbení že wénde do odpočinku jeho.
 2. Nebo y nám sa zwěstowalo jako y jym. Ale jym neosožila reč slyšaná nepripojená wiri s tych reč, které slyšali.
 3. Neb wejdem do odpočinku my který sme uwěřili? Jako powěd'el: prisahal sem w hněwu swém, že newejdů do odpočinku mého a syce do odpočinku od ustanowěná swěta najdokonalejšych.
 4. Nebo powěd'el Bůh w ňekterém míst'e o dñu sedmém takto: Y odpočinul Bůh za dña sédmého

9. Gdzie mię kusili ojcowie wasi i doświadczali mię, i widzieli sprawy moje przez czterdzieści lat.
 10. Dlatego się rozgniewał na ten naród i rzekłem: Ci zawsze błądzą sercem, a oni nie poznawają dróg moich.
 11. Jakom przysiągł w gniewie moim, że nie wnijdą do odpocznienia mojego.
 12. Patrzcież, bracia! by śnać nie było w którym z was serce złe i niewierne, które by odstępowało od Boga żywego;
 13. Ale napominajcie jedni drugich na każdy dzień, póki się Dziś nazywa, aby kto z was nie był zatwardzony oszukaniem grzechu.
 14. Albowiem staliśmy się uczestnikami Chrystusa, jeźliże tylko początek tego gruntu aż do końca stateczny zachowamy.
 15. Przetoż póki bywa rzeczone: Dziś, jeźlibyście głos jego usłyszeli, nie zatwardzajcież serc waszych, jako w onem rozdrażnieniu.
 16. Albowiem niektórzy usłyszawszy, rozdrażnili Pana, ale nie wszyscy, którzy byli wyszli z Egiptu przez Mojżesza.
 17. A na którychże się gniewał przez czterdzieści lat? Izali nie na tych, którzy grzeszyli, których ciała poległy na puszcy?
 18. A którymże przysiągł, że nie mieli wnijsć do odpocznienia jego? Aż nie tym, którzy byli nieposłusznymi?
 19. I widzimy, iż tam nie mogli wnijsć dla niedowiarstwa.
 (BG)

Žyd. 4:1-16

1. Bójmyž się tedy, aby śnać zaniedbawszy obietnicy o wejściu do odpocznienia jego, nie zdał się kto z was być upośledzony.
 2. Albowiem i nam zwiastowana jest Ewangelija jako i onym; ale im nie pomogło słowo, które slyszeli, przeto iż nie było złączone z wiarą tych, którzy slyszeli.
 3. Albowiem wnijdziemy do odpocznienia, którzyśmy uwierzyli, jako powiedział: Przetożem przysiągł w gniewie moim, że nie wnijdą do odpocznienia mojego; choć dokonane są dzieła Boże od

i rzekłem: Zawsze błądzą sercem. A oni nie poznali dróg moich.

11. *Jakom przysiągł w gniewie moim: Jeźli wniďą do odpocznienia mojego.*
 12. Patrzcież, bracia, iżby śnadź nie było w którym z was serce złe niedowiarstwa, ku odstąpieniu od Boga żywego,
 13. ale napominajcie sami siebie na każdy dzień, póki się Dzisiaj nazywa, iżby który z was nie był zatwardzon oszukaniem grzechu.
 14. Albowiem zostaliśmy się uczestnikami Chrystusowymi, jeźli tylko początek istności jego aż do końca mocno zachowamy,
 15. póki bywa mówiono: *Dziś, jeźlibyście głos jego uslyszeli, nie zatwardzajcie serc waszych jako w onym rozdrażnieniu.*
 16. Albowiem niektórzy usłyszawszy, rozdrażnili: ale nie wszyscy, którzy wyszli z Egiptu przez Mojżesza.
 17. A na któreż się rozgniewał przez czterdzieści lat? Izali nie na te, którzy zgrzeszyli, których trupy poległy na puszcy?
 18. A którymże przysiągł, iż nie mieli wniść do odpocznienia jego, jedno tym, którzy niewierni byli?
 19. I widzimy, że nie mogli wnijsć dla niedowiarstwa.

Rozdział IV

1. Przetoż się bójmy, aby śnadź zaniechawszy obietnice weszcia do odpocznienia jego, nie zdał się który z was, że go nie masz.
 2. Albowiem i nam opowiedziano jest jako i onym: ale nie pomogła onym mowa słuchania, nie przymieszana do wiary tego co slyszeli.
 3. Albowiem wnijdziemy do odpocznienia, którzyśmy uwierzyli, jako powiedział: *Jakom przysiągł w gniewie moim: Jeźliż wnijdą do odpocznienia mojego*, choć dzieła od założenia świata były dokończone.
 4. Albowiem rzekł na niektórym

odéwšeckych prác swych.

5. A w tomto miš'e znowu poweďel: Že nevejďu do odpočinku mého.

6. Protož zbywa, že ňektery majú wejít do toho odpočinku a ty, kterým prwnejšým zwěstowano jest, newěšli pre swú newěru.

7. Zase vymezuje deň ňejaky, dnes. Skrže Dáwida powidajte po tolikém času, jak predpoveďeno jest. Dnes uslyšytely hlas jeho, neztrvd'ujte srdca swé.

8. Neb kdyby Jozue odpočinek jym dal, nikdy by o jinšém dnu nemluwil, po tomto dnu.

9. Protož zanechává sa odpočinek lidu Božimu.

10. Nebo kdo wešel do odpočinku jeho, y on sám odpočinul od swych prác, jako Bůh od swych.

11. Usylujme se protož wejít do toho odpočinku, aby ňekdo neupadel do toho též případu nedowěri.

12. Nebo žiwá jest tá reč Boží a mocná y prenikawejšá od každého meča z obůch strán ostrého, a která dosahuje až do rozd'eleňá žiwota y duši, do spojkůw také, y mozgůw a která rozeznává myšlení y umysel srdca.

13. A neni žádné stworení pred oblyčajem jeho newyditelné, ale wšecky wěci obnážené a odkryté su očám jeho, kterému máme mluwit.

14. Protož kdíž máme Biskupa welikého, který prenikel nebesa, Ježiše Syna Božihó, zachowávájme wyznání wiri našej.

15. Nebo nemáme Biskupa, který by nemohel politowati nás nad nemocami našyma, ale skuseného w wšeckém a nám podobného, mimo hricha.

16. Protož pristúpme z dúffanim k stolici milosti Krysta, abysme milosrdénstwi obsáhnut, a milost najit mohli za času prihodného w pomoci.

załoženía šwiata.

4. Albowiem tak powiedział na jednym miejscu o siódmym dniu: I odpoczał Bóg dnia siódmego od wszystkich spraw swoich.

5. A tu zasię: Že nie wnijdą do odpocznienia mego.

6. Ponieważ tedy to zostaje, że niektórzy wchodzą do niego, a ci, którym pierwej zwiastowano, nie weszli dla niedowiarstwa,

7. Zasię naznacza dzień niektóry: Dziś, mówiąc przez Dawida po tak długim czasie (jako powiedziano): Dziś, jeźlibyście głos jego usłyszeli, nie zatwardzajcie serc waszych.

8. Albowiem jeźliby im Jozue odpocznienie sprawił, nie mówiłby był potem o inszym dniu.

9. A tak zostaje jeszcze odpocznienie ludowi Bożemu.

10. Albowiem ktobykolwiek wszedł do odpocznienia jego i on także odpoczał od spraw swoich, jako i Bóg od swoich.

11. Starajmyż się tedy, abyśmy weszli do onego odpocznienia, żeby kto nie wpadł w tenże przykład niedowiarstwa.

12. Boć żywe jest słowo Boże i skuteczne, i przeraźliwsze nad wszelki miecz po obu stronach ostry, i przenikające aż do rozdzielenia i duszy, i ducha, i stawów, i szpików, i rozeznawające myśli i zdania serdeczne.

13. A nie masz żadnego stworenia, które by nie było jawne przed obliczem jego; owszem wszystkie rzeczy obnażone są i odkryte oczom tego, o którym mówimy.

14. Przetoż mając najwyższego kapłana wielkiego, który przeniknął niebiosą, Jezusa, Syna Bożego, trzymajmyż się tego wyznania.

15. Albowiem nie mamy najwyższego kapłana, który by nie mógł z nami cierpieć krewkości naszych, lecz skuszonego we wszystkim na podobieństwo nas, oprócz grzechu.

16. Przystąpmyż tedy z ufnością do tronu łaski, abyśmy dostąpili miłosierdzia i łaskę znaleźli ku pomocy czasu przygodnego.

(BG)

miejsu o siódmym dniu tak:

I odpoczał Bóg dnia siódmego od wszystkich dzieł swoich.

5. A na tym zaś: *Jeśli wnijdą do odpocznienia mego.*

6. Gdyż tedy zostawa, że niektórzy mają wnijsć do onego, a ci, którym pierwej opowiedziano było, nie weszli dla niedowiarstwa,

7. zasię naznacza dzień niektóry: Dzisiaj, mówiąc przez Dawida, po tak długim czasie, jako się wyższej rzekło: *Dziś, jeźlibyście głos jego usłyszeli, nie zatwardzajcie serc waszych.*

8. Albowiem jeźliby im był Jezus dał odpocznienie, nigdy by o inszym dniu na potym nie mówił.

9. A tak zostawa sobotowanie ludowi Bożemu.

10. Albowiem który wszedł do odpocznienia jego, ten też odpoczywał od dziejów swych, jako Bóg od swoich.

11. Spieszmy się tedy, abyśmy weszli do onego odpocznienia, izby kto w tenże przykład niedowiarstwa nie wpadł.

12. Bo żywa jest mowa Boża i skuteczna, i przeraźliwsza niżeli wszelaki miecz po obu stronach ostry, i przenikająca aż do rozdzielenia dusze i ducha, stawów też i szpiku, rozeznawająca myśli i przedsięwzięcia serdeczne.

13. A nie masz żadnego stworenia niewidzialnego przed oblicznością jego, lecz wszystkie rzeczy obnażone są i odkryte oczom jego, do którego nam mowa.

14. Mając tedy Najwyższego kapłana wielkiego, który przeszedł niebiosą, Jezusa, Syna Bożego, trzymajmy się wyznania.

15. Albowiem nie mamy Najwyższego Kapłana, który by się nie mógł ulitować nad krewkościami naszemi, lecz kuszonego we wszystkim na podobieństwo oprócz grzechu.

16. Przystąpmy tedy z ufnością do stolice łaski, abyśmy otrzymali miłosierdzie i łaskę znaleźli ku pogodnemu ratunku.

Kapitola V

1. Každý zajist' e Biskup z lidu wywoleny za lid sa postawuje, w tych wěcáh, které su Boží, aby obětował dari a oběťi za hrichi,
2. který by mohel politowati tych, který řeznajú a blůd'á, neb y on sám obkličěn jest nemocú.
3. A preto powiňen jest, jako za lid, tak také i za seba samého oběti obětowati za hrichi.
4. Any nech řadny na seba nebere počestnost Biskúpstwa, ale ten který sa od Boha powolává jakořto Aáron.
5. Tak y Krystus seba samého neobjasnil, aby za Biskupa zostal, ale ten který mlůwil k němu: Ty sy Syn můj, já sem dnes teba splodil.
6. Jako i na jinšem místě powidá: Ty sy kňez nawěky, wedľe rádu Melchizedechowého.
7. Ktery za dnůw smrtelnosti swěj prosbi a modlitbi obětował tomu, který by ho skrisyl od smrti, z velikým krikem a plačem wyslyšan jest pro swú uctiwost.
8. Y kdiř byl syce Syn Boží, naučil se z tych wěc, které trpel, poslúchati.
9. A kdiř do doskonálosti přišel, učiněn jest wšeckym tym, kterýho poslúchajú, přičina wěcného spaseňá,
10. který menowan jest od Boha Biskup wedľe rádu Melchizedechowého.
11. O kterém máme mnoho mluwiti y any snádo wypowied'eti se nemože, ponewadž ste slaby zostalý k slyšáňú.
12. Nebo kdiř by ste měli byti učitelé pre dlůhy čas, znowu potrebujete, aby ste sa samy učili, které su prwný počátki řeč Božich, a učineny ste jako ty, který mléka potrebujú ne pokrmu twrdého.
13. Neb každý kdo mléko pořiwá, ten jest newědomy w řeči sprawedlnosti, neb maličky jest.
14. Ale dokonály mají twrdý pokrm, ty, který za zwyklost mají wycwičené smysli, aby rozeznávali dobré a zlé.

Kapitola VI

1. Protož kdiř opušt'áme prwnyho počátka wiri řeč Krysta Pána, k dokonalejšým podme, řebysme nezakládai znowu základ pokáňá z skutkůw mrtwých a z wiri proty Bohu, 2. pokrst'eni učeňá a naklád'áňá také ruk a wzkyseňá z mrtwých y sůdu wěcného. 3. A toto činit budeme dopústily nám

Žyd. 5:1-14

1. Albowiem każdy najwyższy kapłan z ludzi wzięty, za ludzi bywa postanowiony w tych rzeczach, które do Boga należą, to jest, aby ofiarował dary i ofiary za grzechy.
2. Który by mógł, jako przystoi, uzalić się nieumiejętnych i błędzących, będący sam obłożony krewkością.
3. A dla tej jest powinien, jako za lud, tak i sam za się ofiarować za grzechy.
4. A nikt sobie tej czci nie bierze, tylko ten, który bywa powołany od Boga jako i Aaron.
5. Tak i Chrystus nie sam sobie tej czci przywłaszczył, aby się stał najwyższym kapłanem; ale ten, który mu rzekł: Syn mój jesteś ty, jam cię dziś splodził.
6. Jako i na inszem miejscu mówi: Tyś jest kapłanem na wieki według porządku Melchisedekowego.
7. Który za dni ciała swego modlitwy i unizone prośby do tego, który go mógł zachować od śmierci, z wołaniem wielkiem i ze łzami ofiarował, i wysłuchany jest dla uczciwości.
8. A choć był Synem Bożym, wszakże z tego, co cierpiał, nauczył się posłuszeństwa.
9. A tak doskonałym będąc, stał się wszystkim sobie posłusznym przyczyną zbawienia wiecznego,
10. Nazwany będąc od Boga kapłanem najwyższym według porządku Melchisedekowego.
11. O którym wiele by się miało mówić i trudnych rzeczy do wyłożenia; aleście się wy stali leniwi ku słuchaniu.
12. Albowiem mając być nauczycielami względem czasu, zasię potrzebujecie, aby was uczono, które są pierwsze początki mów Bożych, i staliście się jako mleka potrzebujący, a nie twardego pokarmu.
13. Bo każdy, co się tylko mlekiem karmi, ten nie jest powiadomy mowy sprawiedliwości: (gdyż jest niemowlątkiem),
14. Aleć doskonałym należy twardego pokarm, to jest tym, którzy przez przyzwyczajenie mają zmysły wyćwiczone ku rozeznaniu dobrego i złego.

(BG)

Žyd. 6:1-20

1. Przetoż zaniechawszy początkowych nauk o Chrystusie, miejmy się ku doskonałości, nie znowu zakładając grunty pokuty od uczynków martwych i wiary w Boga.
2. Nauki o chrzcie i o wkładaniu rąk, i o powstaniu umarłych, i o sądzie wiecznym;

Rozdział V

1. Albowiem każdy Najwyższy Kapłan z ludzi wzięty, dla ludzi bywa postanowiony w tym, co do Boga należy: aby ofiarował dary i ofiary za grzechy.
2. Który by się mógł uzalić tych, co nie umieją i błędzą, gdyż i on obłożony jest krewkością.
3. A dlatego powinien jest, jako za lud, także i sam za się ofiarować za grzechy.
4. A żaden sobie czci nie bierze, jedno który bywa wezwany od Boga jako Aaron.
5. Tak i Chrystus nie sam siebie wślawił, że się zstał Najwyższym Kapłanem, ale który do niego mówił: *Syn mój jesteś ty, jam ciebie dziś urodził.*
6. Jako na inszym miejscu mówi: *Tyś jest kapłanem na wieki, wedle porządku Melchisedechowego.*
7. Który za dni ciała swego modlitwy i pokorne prośby temu, który go mógł wybawić od śmierci, z wołaniem potężnym i łzami ofiarowawszy, był wysłuchany dla swej uczciwości.
8. A chociaż był Synem Bożym, nauczył się z tego co cierpiał, posłuszeństwa,
9. a doskonałym zostawszy, zstał się wszystkim, którzy mu posłuszni są, przyczyną zbawienia wiecznego.
10. Nazwany od Boga Najwyższym Kapłanem wedle porządku Melchisedecha.
11. O którym nam wielka rzecz i nie wyprawna ku mówieniu, boście się zstali słabymi ku słuchaniu.
12. Albowiem gdyście mieli dla czasu być nauczycielami, zasię potrzebujecie, aby was uczono, które są początki zaczęcia mów Bożych i zstaliście się którym by mleka trzeba, a nie twardego pokarmu.
13. Bo każdy, który jest mleka uczestnikiem, nieświadom jest mowy sprawiedliwości: albowiem dzieciątkiem jest.
14. A doskonałych jest twardego pokarm: tych, którzy przez zwyczajenie smysły mają wyćwiczone ku rozeznaniu dobrego i złego.

Rozdział VI

1. Przeto zaniechawszy mowy poczynania Chrystusowego, miejmy się do doskonalszych rzeczy: nie z nowu zakładając gruntu pokuty od uczynków martwych i wiary ku Bogu,
2. nauki chrzczenia, rąk też wkładania i powstania z martwych i sądu wiekuistego.

syce Bůh. 4. Nebo možného neni aby ty, který jednúc su oswiceny i okusyli dar Neběsky, žeby y učastníci nezostali Ducha Swatého. 5. Okusyli wšaknicméněj dobré Slowo Boží a moci wěku budúciho. 6. Y zase upadli, aby sa znowu obnowili skrze pokáni který znowu križowali v sebe samych Syna Božího i na posměch mywali. 7. Nebo zém, která často děšť do seba bere a která bylinu plodi prihodnú tym od kterých sa wyrábá, požehnáni bere od Boha. 8. Ale která wydává trni a bodláče zawržená jest, i nedaleká od zlореčeňá, která má konec na spálení.

9. Ale uffáme s wás najmilejšy o lépsých a bližšých wěcách k spaseňú, ačkol tak mlúwime. 10. Nebo Bůh neni nesprawedliwy, aby zapomenul na wašu prácu a na milowáni, které ste ukázali ke jménu jeho, který ste posluhowali swatým y posluhujete. 11. A žádame od jedného každého z wás, abyste tutěz starost ukazowali k dokonálosti uffáňa až do konca. 12. Abyste nebywali leniwy, ale nasledownici tych, který skrze wiru a trpezliwost dedictwi obdržá dobrých wěc zaslibených. 13. Nebo Abrahamowi kdiž zaslibil Bůh neb žádného neměl, skrze kterého by prisahal wětšyho, prisahal skrze seba samého. 14. Powidajice: Jistě požehnáwajicy požehnám teba a rozmnožujicy rozmnožim teba. 15. A tak kdiž dlúho trpezliwě snášal, zaslibeni obsáhel. 16. Nebo lidé skrze wětšyho od sebe prisahájú, a každěj odpornosti jejich konec k potvrzeňú jest prisaha. 17. W kteréj kdiž hojnějšej chtěl Bůh ukázati dedičom zaslibeňá nepohnutelnost ráddi swěj, mezy swé slibi wložil prisahu. 18. Aby sme skrze ty dvě wěci nepohnutelné w kterých neni možné aby Bůh lhal, najpewnějšé mywali pořešeni, my, který sme se utekli aby sme držáli predložené uffáni. 19. Které jako kotwu duši pezpěčné a pewné a které wcházá až do wnitřnost zásteri,

3. A to uczynimy, jeśli tylko Bóg dopuści. 4. Albowiem niemożliwe jest, aby ci, którzy są raz oświeceni i skosztowali daru niebieskiego, i uczestnikami się stali Ducha Świętego, 5. Skosztowali też dobrego słowa Bożego i mocy przyszłego wieku, 6. Gdyby odpadli, aby się zaś odnowili ku pokucie, jako ci, którzy sobie znowu krzyżują Syna Bożego i jawnie go sromocą. 7. Albowiem ziemia, która często na się przychodzący deszcz pije i rodzi ziele przygodne tym, którzy ją sprawują, bierze błogosławieństwo od Boga; 8. Lecz która przynosi ciernie i osty, odrzucona jest i bliska przeklęstwa, która na koniec bywa spalona. 9. A wszakże, najmilsi! pewniśmy o was coś lepszego i zbawienia bliższego, chociaż tak mówimy. 10. Albowiem nie jest Bóg niesprawiedliwy, aby zapamiętał pracy waszej i pracowitej miłości, którąście okazali ku imieniu jego, gdyście służyli świętym i jeszcze służycie. 11. A żądamy, aby każdy z was też staranie pokazywał ku nabyciu zupełnej nadziei aż do końca. 12. Abyście nie byli gnuśnymi, ale naśladowcami tych, którzy przez wiarę i cierpliwość odziedziczyli obietnice. 13. Albowiem Bóg obietnicę czyniąc Abrahamowi, gdy nie miał przez kogo większego przysięg, przysięgł przez siebie samego, 14. Mówiąc: Zaiste błogosławiąc błogosławić ci będę i rozmnażając rozmnożę cię. 15. A tak długo czekając, dostąpił obietnicy. 16. Ludzieć wprawdzie przez większego przysięgają, a przysięga, która się dzieje ku potwierdzeniu, jest między nimi końcem wszystkich sporów. 17. Dlatego też Bóg chcąc dostatecznie okazać dziedzicom obietnicy nieodmienność rady swojej, uczynił na to przysięgę, 18. Abyśmy przez dwie rzeczy nieodmienne (w których niemożliwe, aby Bóg kłamał), warowną pociechę mieli, my,

3. I to uczynimy jeśli Bóg dopuści. 4. Albowiem niepodobna jest, aby ci, którzy raz są oświeceni, skosztowali też daru niebieskiego i uczestniki się zostali Ducha Świętego, 5. skosztowali nie mniej dobrego słowa Bożego i mocy przyszłego wieku. 6. a upadli: aby zaś byli odnowieni ku pokucie, znowu krzyżujący sami sobie Syna Bożego i na pośmiewisko mający. 7. Bo ziemia, która deszcz często na się padający pije i rodzi ziele użyteczne tym, przez które bywa sprawowana, bierze błogosławieństwo od Boga; 8. lecz która rodzi ciernie i osty, odrzucona jest i bliska przeklęstwa, której koniec na spalenie. 9. Ale tuszymy sobie o was coś lepszego, najmilejszy, i zbawienia bliższego, chociaż tak mówimy. 10. Albowiem nie jest niesprawiedliwy Bóg, aby zapamiętał roboty waszej i miłości, którąście okazali w imię jego, którzyście posługiwali świętym i posługujecie. 11. A żądamy, aby każdy z was też staranie okazał ku wypełnieniu nadzieje aż do końca, 12. abyście się nie zostali gnuśnymi, ale naśladowcami tych, którzy przez wiarę i cierpliwość odziedziczyli obietnice. 13. Albowiem Bóg, obiecawszy Abrahamowi, iż nie miał nikogo, przez którego by przysięgł, większego, przysięgł przez samego siebie, 14. mówiąc: *Jeśli nie błogosławiąc błogosławić cię będę i rozmnażając rozmnożę cię.* 15. A tak długo cierpliwie czekawszy, dostał obietnice. 16. Albowiem ludzie przez większego niż sami przysięgają, a każdego sporu ich koniec ku potwierdzeniu jest przysięga. 17. W czym chcąc Bóg dziedzicom obietnice obficie okazać nieodmienność rady swej, przysięgę uczynił, 18. abyśmy przez dwie rzeczy nieodmienne, w których być nie może, żeby Bóg kłamał, najmocniejszą pociechę mieli, którzyśmy się ku odzierzeniu

20. kam predbeháč za nás wešel
Ježiš, který wedľe rádu
Melchizedechowého został Biskup
na wěky.

którzyśmy się uciekli ku
otrzymaniu wystawionej nadziei,
19. Którą mamy jako kotwicę
duszy, i bezpieczną, i pewną, i
wchodzącą aż wewnątrz za
zasłonę,
20. Gdzie przewodnik dla nas
wszedł, Jezus, stawszy się według
porządku Melchisedekowego
najwyższym kapłanem na wieki.
(BG)

wystawionej nadziei uciekli,
19. którą mamy jako kotwicę dusze
bezpieczną i mocną, i wchodzącą
aż we wnętrzości zasłony,
20. gdzie Przewodnik za nas
wszedł Jezus, według porządku
Melchisedechowego Najwyższym
Kapłanem zstawszy się na wieki.

Ks. dr hab. Roman Bogacz
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
Kraków
POLSKA
atbogacz@cyf-kr.edu.pl